

Úvod

*Jsem Adam, jako nás mnoho toho druhu
jenž přejeđl se plody poznání,
a koneckonců jde mně přec jen k duhu
hněv boží a mé z ráje vyhnání.
(František Gellner, Blasphemie, 1901)*

Dvě věci člověk v životě musí, – narodit se a umřít. Všechno ostatní dělá dobrovolně. Nikdo se nerodí rád, každý při tom pláče nebo křičí. S umíráním je to jiné, někteří jsou rádi, že už to budou mít odbyté, jiní to zase urychlují, jak mohou: tím, že kouří tabák, pijí alkohol, požívají drogy, ožení se nebo jezdí v automobilu. Jsou lidé, kteří to berou hákem, hodí si smyčku na krk, zastřelí se nebo skočí do vody, jen neplavci. Čas od času propadnou lidé hromadné pomatenosti a pak umírají s nadšením, dobrovolně a v milionových houfech a volají při tom "Heil Hitler", "Za Stalina" apod.

Právě v tom se člověk liší od zvířat. Zajíc utíká horempádem pryč, když po něm někdo střílí a netrefí. Ne tak člověk – ten, když po něm ve válce někdo vystřelí a netrefí ho, tak se natopí, zařve nějaké právě aktuální heslo a hrdinně nastaví prsa další, lépe mířené ráně. Jen Švejk v takové situaci křičel: "Proboha, nestřílejte, jsou tady lidi!" Ale Švejk byl blbec a vzdělanci se tomu dodnes smějí.

Za první světové války padlo pro císaře pána nejméně desetkrát více Čechů, než jich padlo v odboji proti němu a dvacet let potom v boji proti nacistickým okupantům. V dějinách o tom nic nestojí, ale dá se to přečíst na pomnících padlých v každé vesnici. V Německu a ve Francii byli po první světové válce prozíraví a nechali na takových pomnících dost místa pro ty, kteří měli padnout v další válce. Dnes jsou

tam již dávno vytesaní a je jich někde nejméně o třetinu více než těch prvních, ale přesto zbylo ještě dost místa pro ty, kteří mají padnout příště. V Rusku takové pomníky nestavěli, poněvadž se tam pořád spěchá mřlovými kroky k socialismu a není na to čas a i z mnoha dalších důvodů; tak na Ukrajině na to není ani dost kamene, nikdo také nezapisoval, kdo padl za cara, kdo za Stalina nebo jenom za vlast, neví se, koho z fronty nebo ze zajetí odvezli rovnou do gulagu, kde zemřel jako nepřítel, anebo koho zastřelili hrdinní berijovci za frontou, protože nebojoval dost statečně.

Děti padlých nebo zmrzačených se ptají, když po válce dorostou: "Kam dali naši tátové rozum, že neviděli, o co jde?" – a s opovržením poslouchají válečné příběhy těch, kteří to přežili. Nevědí ale, jestli je to také nečeká.

V roce 356 před Kristem zapálil jakýsi Herostrates sedmý div světa, chrám Diany v Efezu. Před soudem vypověděl, že se chtěl dostat do dějin jako všichni velcí válečníci, kteří dělají totéž. Od té doby může do dějin vlézt každý blbec. Ale když už v nich je, pak z nich zase odejít, vylézt nebo vyklouznout, k tomu už je třeba dávka geniality. Stačí se podívat, kolik starých sešlých pandrholů se nemůže utrhnout od slávy, ustoupit do stínu a pustit k tomu ty mladší, aby si také zabkli.

Proto asi se svět už po tisíciletí řítí pořád do katastrofy. Že se řítí, jsem poznal, když mi bylo tak šestnáct pryč, a hned jsem se rozhodl, že to tak nenechám a svět zachráním. Vstoupil jsem tedy do dějin a byl jsem na nejlepší cestě být jednou z lebek, jimiž je dlážděna cesta lidstva k lepším zítřkům. Hrou náhod jsem tomu ušel, neboť bylo předurčeno, abych se stal jednou z třísek, která padne, když se potom ve šťastné budoucnosti kácí les skoro do hola. Lidi totiž nemají rádi, když je někdo zachraňuje a oni ho o to neprosili. Zvláště mají vztek, na ty, kteří se netráslí, když hřmělo, a po bouřce si sedli na výsluní právě na ty židle, o kterých se kdejakému třasořitkovi snilo. Dělají všechno, aby se takových proroků

rychle zbavili.

Nejsem ani trochu geniální, ale měl jsem štěstí. Hned, jak bylo zase jednou po všem, vyhnali mě do té doby neznámí bojovníci z dějin. Neoběsili mě, ačkoli chtěli, a byl jsem tomu velmi blízko, ale nakonec mě jenom odstrčili z výsluní moci jako kotě od mléka. Nemohu jim za to být ani dost vděčný.

Každým rokem vstupují do dospělosti necelá dvě procenta lidstva. Je to dohromady nějakých 60 000 000 nových, osmnáctiletých lidí. Mezi nimi je nepatrný zlomeček, který se vzbouří, když jim navlékají na krk chomout všedního života. Zdivočí se, chtěli by naráz změnit svět a obrátit ho naruby, hledí jenom kupředu a vzhůru a ženou se jako diví kanci skrze houšť společnosti. Ve svém tranzu sní, že spasí lidstvo. Začnou přestavbu světa tím, že odsoudí generaci svých otců. My jsme ji odsoudili, že se nechali zavést na jatka první světové války. Nás zase odsuzují, protože jsme ve východní Evropě a v Rusku místo socialismu a světového míru přivedli na svět a vykrmili to, co Marx a Engels prorocky nazvali strašidlo komunismu, tedy ne socialismus nebo komunismus, ale komunistické strašidlo. Co asi budou dnešním dvacetiletým revolucionářům vytýkat generace, které přijdou po nich? Jaké asi budou jejich nerozumy a omyly?

Pro ně, pro tento zlomeček lidstva, jsem napsal hrst povídek a úvah. Nejsou to nabubřelá vyprávění o slavných bojích, ani plačtivá líčení z kriminálů a koncentráků. Býval jsem zapleten v takových věcech. Mnozí, kteří u toho nebyli, nebo dokonce i byli, o tom napsali tlusté i méně tlusté knihy. Pročítal jsem je trpělivě a divil jsem se, jak je možné tolik lhát o tom, jak to vlastně všechno bylo. Nakonec jsem ale poznal, že lidi jsou rádi, když jim někdo maluje straky na vrbě a že nenávidí ty, kteří by jim chtěli jejich představy kazit. Neboť dějiny nejsou dějinami toho, co se skutečně stalo, ale dějinami toho, co o tom napsali novináři a různí povídkové. Rád jim proto ponechávám volné pole pro takový celkem nudný druh literatury.

Ve svých povídkách píšu jenom o tom, co jsem viděl mimochodem a čeho si dějiny nevšimají. Jsou to drobné příhody ze dvou úseků mého života. Z období, kdy jsem se jako jeden z houfu dral od bezmoci k moci, a pak z období, kdy jsem zase za jáso tu houfu padal od moci do bezmoci. Jsou omezeny jen na jednu barvu palety. Na kriminály a lidi v kriminálech, ať vězně nebo policisty, bachaře a soudce, a na to, co je okolo a za tím vším. Jsou to příhody a úvahy méně důležité a vůbec ne významné a omezují se jen na období před válkou, tedy za demokracie, a po válce, tedy po vítězství strany.

Snad si čtenář povšimne, k jakým došlo změnám.

Nestal jsem se Césarem, ani Leninem, Stalinem či Maem. Ale také ne Bucharinem, Zinověvem, Radkem, Rajkem, Slánským a jim podobným. Mé ctižádosti směřovaly k mnohem nižším cílům, někdy jenom k tomu, abych neupadl do hanby jako druzí, a přesto pokud možno zůstal na živu.

Jako jeden z mála mně podobných a blízkých jsem nakonec přece jenom přežil všechno. Lidi i režimy, věčné pravdy, které jako svíčku sfoukl vír událostí, proroky falešné, kterým věřily milióny, a pravé, za kterými nikdo nešel, hrdiny papírové, kteří se naduli prázdnotou jako balóny, když už bylo po všem, a hrdiny pravé, kteří se pak scvrkli do ztracena.

Je mi sedmdesát let, ze všeho mi zbyla jenom veteš vzpomínek a nahá říť, hlavu mám pořád ještě na krku a chutná mi jíst, pít a kouřit. Je to málo a je to hodně.

Veni, vidi, perdidi.

Yverdon 1979

Autor